

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Навчально-науковий інститут української філології та журналістики
Кафедра української мови

Кваліфікаційна робота
магістра

з теми: **ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ ЧАСТИН МОВИ В ТЕКСТАХ
ГОВІРОК КАМ'ЯНЕЧЧИНИ**

Виконала:
здобувачка вищої освіти 2 курсу
групи Ukr1-M22 освітньо-професійної
програми Середня освіта (Українська
мова і література) другого
(магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 014 Середня освіта
(Українська мова і література)
галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
Креховець Ірина Юріївна

Керівник: Коваленко Н.Д., доктор
філологічних наук, доцент, професор
кафедри української мови

Рецензент: Щегельський В.В., кандидат
філологічних наук, ст. викладач
кафедри історії української літератури
та компаративістики

Кам'янець-Подільський – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1	
СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ МОРФОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКИХ ДІАЛЕКТІВ ..	9
1.1. Актуальні проблеми діалектної морфології	9
1.2. Особливості діалектного тексту	14
Висновки до розділу	21
РОЗДІЛ 2	
ВЖИВАННЯ ПРИСЛІВНИКІВ, СЛУЖБОВИХ СЛІВ І ВИГУКІВ У	
ТЕКСТАХ ГОВІРОК КАМ'ЯНЕЧЧИНИ	22
2.1. Прислівник у говірковому мовленні	22
2.2. Текстова реалізація службових частин мови, вигуків	37
2.3. Вживання вигуків	55
Висновок до розділу	58
РОЗДІЛ 3	
МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УЧНІВ СТВОРЮВАТИ ТЕКСТИ	62
Висновок до розділу	80
ВИСНОВКИ	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	84

ВСТУП

У граматичній структурі українські говірки зберігають елементи різної часової віднесеності, що уможливорює моделювання динаміки діалектної мови, водночас – і глибше пізнання літературного ідіому, який за походженням є вторинним стосовно діалектів утворенням, тому важливим завданням дослідників є опис говірок як окремих функціональних систем, їхньої граматичної будови.

У галузі діалектної граматики виконано чимало досліджень, як дескриптивних, так і лінгвогеографічних. Описова діалектна морфологія представлена працями А. П. Могили, К. Ф. Германа, П. Ю. Гриценка, К. Д. Глуховцевої, В. С. Ващенко, І. Г. Верхратського, І. А. Панькевича, Д. Г. Бандрівського, М. І. Зубрицької, Л. В. Рябець, М. С. Делюсто, Г. Ф. Шила та ін.

Здебільшого дослідники аналізували диференційні стосовно літературного стандарту риси окремих говірок чи говорів. Згодом вибірковий підхід в описі діалектів набув іншої реалізації внаслідок застосування лінгвістичного картографування, що завжди обмежене кількістю картографованих одиниць. Масив дібраних для картографування явищ визначався спеціальною програмою, яка спиралася на вже відому інформацію про діалекти, тому чимало важливих для структури говірок елементів залишилося поза увагою дослідників, що унеможливлювало створення повного опису граматики говірки.

Антропоцентричний підхід до мови зумовив зацікавлення діалектним текстом, у якому відтворено ментальність нації, відомості про трудову діяльність, селянський побут, звичаї та обряди, ціннісні орієнтири народу, духовні скарби і набутки, отримані від попередніх поколінь.

Українські говірки детально описані за мовними рівнями – від фонетичного до граматичного (Ф. Т. Жилко, С. П. Бевзенко, П. Ю. Гриценко, І. Г. Матвіяс, К. Д. Глуховцева, Г. І. Мартинова, В. М. Мойсієнко,

Я. В. Закревська, А. М. Залеський, Й. О. Дзензелівський, Т. В. Назарова, Г. Ф. Шило, М. В. Никончук, О. С. Біла, Л. М. Коць-Григорчук, І. В. Сабадош, Г. Л. Аркушин, В. Л. Конобродська, К. Ф. Герман, В. А. Прокопенко, К. М. Лук'янюк, І. І. Слинко, Н. В. Гуйванюк, Н. В. Хобзей та ін.).

В українському мовознавстві накопичено багатий текстовий фактичний матеріал:

1) фундаментальне видання – збірка загальноукраїнських діалектних текстів (Київ, 1977); тексти говірок окремих регіонів України – Чорнобильської зони (Київ, 1996), Сватівщини (Луганськ, 1998), Старобільщини (Луганськ, 2000), Закарпаття (Ужгород, 2004), Буковини (Чернівці, 2006), Підляшшя (Луцьк, 2007), Західного Поділля та суміжних територій (Кам'янець-Подільський, 2020), Південної Волині (Кам'янець-Подільський, 2019);

2) тексти говірок окремих населених пунктів – с. Машеве (Київ, 2003), с. Сокирниця (Ужгород, 2008), с. Росішка (Львів, 2008) та ін.; видання, що репрезентують діалектне мовлення української діаспори, – Східної Словаччини (Нью-Йорк – Прага – Київ, 1998), Румунії (Едмонтон – Львів – Нью-Йорк – Торонто, 2003) та ін. Зібраний матеріал потребує нової інтерпретації, нових методологічних підходів до опрацювання та докладного лінгвістичного аналізу.

Виокремлення діалектного тексту як нового об'єкта дослідження зумовлено тим, що вся діалектна система з її лексичними, фонетичними та граматичними особливостями найповніше представлена саме в текстовому матеріалі.

Із цього питання П. Ю. Гриценко зауважує: „Діалектні тексти репрезентують реальне буття мови, склад, функції мовних одиниць, динаміку їх форми і змісту; це реальність мови, не затиснена і не трансформована вузькими берегами нормативних приписів і обмежень, як у літературному різновиді мови. Свобода мовної самореалізації діалектоносія дозволяє співіснувати на паритетних засадах архаїчних та інноваційних, питомих і

засвоєних елементів, узуальних для системи говірки і функціонально обмежених одиниць” [Гриценко 2003, с. 15-16].

Діалектний текст – це ідеальне поле для міждисциплінарних розвідок. Особливо актуальними залишаються етнолінгвістичні студії. В автентичних текстах, у яких зафіксовано говіркове мовлення, вербалізовано „різноманітні свідчення про фрагменти культури діалектоносіїв” [Гриценко 2003, с. 13], зокрема представників української нації.

Текст як найскладніший об’єкт філології можна досліджувати в різноманітних ракурсах: онтологічному (сутність тексту як лінгвістичної реальності, його статус та специфіка серед інших мовних одиниць); гносеологічному (відображення об’єктивної дійсності, а точніше, знань про духовну і матеріальну культуру); прагматичному (ставлення автора до змістового матеріалу тексту); лінгвістичному (мовне оформлення знань: внутрішньотекстова структура та семантика мовних одиниць).

Сьогодні спостерігаємо особливу увагу науковців до тексту в лінгвокогнітивному та прагматичному аспектах, оскільки перший залучає до наукового аналізу комплекс відомостей, об’єднаних поняттям „національна картина світу”, стосується фундаментальної проблеми взаємозв’язку мови – мислення – культури, другий же зосереджує увагу на не менш важливій проблемі антропоцентризму мови.

Важливість таких досліджень зумовлена комплексним аналізом говіркового мовлення, представленого реальними фрагментами комунікації діалектоносіїв; увагою до усного народного мовлення в текстовій реалізації, що відображає поняття „діалектний текст”; потребою осмислення лінгвістичного, комунікативного, культурологічного, когнітивного, психолінгвістичного, антропоцентричного, а отже філософсько-гуманітарного змісту діалектного тексту і також недостатнім вивченням діалектних текстів діалектного мовлення.

У регіоні наявні говірки з характерними південно-західними, південно-східними та північними рисами. Вони зазнали відчутних впливів інших говірок; власне говіркову взаємодію у різний час ускладнював вплив української літературної мови, що функціонує у цьому ареалі у різних комунікативних сферах упродовж неоднакових проміжків часу.

Рівень впливу інших мов залежав від статусу мови як державної, від жорсткості мовної політики інших держав, у складі яких перебувала ця територія, від тривалості такого перебування.

Отже, **актуальність** даного дослідження полягає у необхідності створення системного опису граматики говірок Західного Поділля, зокрема Кам'янецьчини, на матеріалі транскрибованих діалектних текстів зв'язного мовлення.

Наукова робота пов'язана з науково-дослідною темою навчально-наукової лабораторії діалектологічних досліджень кафедри української мови Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка з досліджень зразків народного мовлення.

Метою роботи є дослідження особливостей вживання прислівників, службових частин мови та вигуків на матеріалі транскрибованих діалектних текстів говірок.

Реалізація мети передбачає виконання наступних **завдань**:

- укласти текстотеку мовлення діалектоносіїв говірок на основі фоно- та відеозаписів, емпіричної бази лабораторії;
- виявити у діалектних текстах форми прислівників, службових слів, вигуків і на цій підставі створити опис говіркового ареалу;
- виявити варіантність досліджуваних частин мови в окремих говірках Кам'янецьчини.

Об'єкт дослідження – система прислівника, службових слів, вигука (формальна реалізація, функціональне навантаження) базових говірок

Західного Поділля – сіл Колибаївка, Мукша Китайгородська, Гуменці, Довжок, Кульчіївці Кам'янець-Подільського р-ну Хмельницької обл.).

Предмет дослідження – реалізовані у текстах форми прислівника, службових слів, вигука, їх значення, особливості функціонування та реалізація в корпусі усних текстів носіїв говірок.

Для вивчення частин мови в говірках використано **методи** спостереження, аналізу, синхронного зіставлення; застосовано елементи кількісного аналізу; методологічного статусу в дослідженні набули засади діалектної текстології.

Джерела дослідження – діалектне мовлення носіїв говірок Кам'яничини (фонозаписи 2005-2019 рр. та їх транскрибовані відповідники – діалектні тексти, переважно наративи, зрідка – діалоги); базу текстів складає реалізація ідіолектів 30 носіїв говірки 1930-1943 років народження із сіл Колибаївка, Мукша Китайгородська, Гуменці, Довжок, Кульчіївці Кам'янець-Подільського р-ну Хмельницької обл.; матеріали «Атласу української мови», дослідження інших діалектологів.

Методологічну основу наукової роботи становлять твердження про мову як спосіб відтворення дійсності, мову як системне явище, про нерозривну єдність мови і мислення, співвідношення форми і змісту мовних одиниць, взаємозв'язок абстрактного та конкретного, суб'єктивного й об'єктивного в мові.

У роботі використано мультидисциплінарний підхід до вивчення мовних явищ. Як основні використані такі методи дослідження: описовий, структурний, зіставно-типологічний. За допомогою описового методу узагальнено спостереження над фактичним матеріалом. Структурний метод уможливив інвентаризувацію та систематизацію досліджуваних мовних явищ, зіставно-типологічний допоміг увиразнити специфіку мовних явищ.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що в ній уперше в здійснено системний опис частин мови (прислівників, службових слів і вигуків) окремих говірок на основі емпіричної бази діалектних текстів, на підставі

описів літературної мови (стандарту), яка може бути застосована у студіях інших українських діалектів.

Теоретичне значення роботи визначається тим, що використано методику аналізу діалектної системи іменника на основі корпусу текстів діалектного мовлення. Здійснено функціональний аналіз граматичних явищ говірки: зіставлення рівнів структури парадигми (форм і значень), послідовне їх розмежування. Упорядковано зразок опису говірки, що може бути застосована щодо інших українських говірок та літературної мови.

Практичне значення полягає у поглибленні прийомів дослідження граматичної структури діалектів, в отриманні важливої інформації про західноподільські говірки; укладена база текстів діалектного мовлення може слугувати джерелом наступних досліджень різних мовних рівнів територіальних говірок. Матеріали роботи можуть бути використані для укладання словника говірок, у лінгводидактиці.

Апробація роботи. Основні результати дослідження обговорено на звітній конференції студентів і магістрантів (04-05 квітня 2023 р., м. Кам'янець-Подільський), XI Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів, аспірантів і молодих учених "Подільська регіональна лексикологія: стан і перспективи" (12 квітня 2023 р., м. Вінниця), II Всеукраїнській науковій конференції «Нові парадигми сучасної філології» (22 листопада 2023 р., м. Кам'янець-Подільський), IX Всеукраїнській науковій інтернетній конференції "Вербальні культурні коди сучасної української мови" (09 листопада 2023 року, м. Кам'янець-Подільський) та на засіданні кафедри української мови Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (листопад 2023 р.).

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури.

ВИСНОВКИ

У працях з дослідження діалектної граматики є традиційні прийоми та настанови, як правило, переважно пошук відмінностей між діалектною і літературною мовою, орієнтація на самодостатність діалектологічного опису, дослідження групи говорів, говірки як окремої організованої системи.

Окремі дослідження характеризуються різними джерелами фактичного матеріалу та методів його збирання. Чимало закономірностей граматичної будови діалектної мови є недослідженим, а також не завжди знаходимо достатнє пояснення природи мовного явища.

Діалектна текстографія полягає у використанні як джерела лінгвального матеріалу винятково діалектних текстів, які творять значний за обсягом корпус та становлять невимушені оповіді з мінімальним втручанням експлоратора; формування корпусу текстів уможливорює використання статистичних методик у дослідженні структурних рівнів говірок.

Створення сукупності описових досліджень граматичних систем українських говірок з використанням запропонованої методики дозволить суттєво розширити відомості про українські говірки. На основі таких описових праць можна скласти більш повний і докладний опис діалектів, які ці говірки складають, та спрогнозувати основні закономірності подальшого розвитку української загальнонародної мови.

Більшість цих виявлених на підставі текстів граматичних явищ свідчить про міждіалектні зв'язки досліджуваної говірки з говірками інших ареалів, про що свідчить «Атлас української мови» та інші лінгвогеографічні й дескриптивні праці.

Функціонування службових частин мови та вигуків у діалектних текстах говірки свідчить про те, що більшість з них тотожні літературному стандарту та іншим українським говіркам, однак вони мають й певні особливості.

Специфіку граматичної системи українських говірок Кам'янецьчини визначає більшою мірою історичний розвиток української мови, ніж вплив інших говірок.

Успішному формуванню текстів різних типів, стилів і жанрів за допомогою інтерактивних методів, прийомів і форм сприяло здійснення дослідного навчання в три етапи: мотиваційно-когнітивний, діяльнісно-креативний і проєктно-інтегративний, кожен із яких передбачав застосування відповідних інтерактивних методів, прийомів, форм та різноманітних за змістом і характером комунікативних вправ і завдань, що забезпечували формування текстотворчих умінь на рівні сприймання, розуміння, відтворення, інтерпретації, редагування й побудови висловлювання (тексту).

Створена система комунікативних вправ і завдань відповідно до етапів текстотворчої діяльності, способів інтегрування видів діяльності, ступеня творчості й самостійності (аналітично-креативні, асоціативно-креативні, комунікативно-ситуативні, когнітивно-креативні та креативні) спрямована на формування узагальнених і спеціальних текстотворчих умінь, розвиток логіко-дискурсивного, емоційно-образного мислення, творчої уяви й формування загальнопізнавальних, естетико-етичних та оргдіяльнісних умінь на всіх етапах опанування українською мовою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- АУМ: Атлас української мови: [в 3 т.]. Т. 1. Полісся, Середня Наддніпрянщина і суміжні землі. / [ред. тому І. Г. Матвіяс]. Київ : Наукова думка, 1984. 498 с. (391 карта); Т. 2. Волинь, Наддністрянщина, Закарпаття і суміжні землі. / [ред. тому Я. В. Закревська]. Київ : Наукова думка, 1988. 520 с.; Т. 3. Слобожанщина, Донеччина, Нижня Наддніпрянщина, Причорномор'я і суміжні землі. / [ред. тому А. М. Залеський, І. Г. Матвіяс]. Київ : Наукова думка, 2001. 266 с. (206 карт).
- Бандрівський 1960: Бандрівський Д. Г. Говірки Підбузького району Львівської області. Київ : Вид-во АН УРСР, 1960. 104 с.
- Бандрівський 1961: Бандрівський Д. Г. Деякі особливості говірки лемківських переселенців у с. Липівці на Дрогобиччині. Діалектологічний бюлетень. Київ, 1961. Вип. 8. – С. 94–99.
- Бевзенко 1960: Бевзенко С. П. Історична морфологія української мови. Ужгород : Закарпатське обл. вид-во, 1960. 415 с.
- Бевзенко 1962: Бевзенко С. П. Форми давального-місцевого відмінків однини на -ові українських іменників на тлі загальнослов'янському. *Праці Одеського університету*. 1962. Т. 152. Вип. 15. С. 142–149.
- Бевзенко 1980: Бевзенко С. П. Українська діалектологія. Київ : Вища школа, 1980. 246 с.
- Безпояско 1993: Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Граматика української мови. Морфологія : підручн. Київ : Либідь, 1993. 336 с.
- Бідношия 2005: Бідношия Ю. Синтаксичні функції сполучників у середньополіській говірці с. Машеве Чорнобильського району. *Діалектологічні студії. 5* : Фонетика, морфологія, словотвір. Львів, 2005. С. 155–163.

- Білодід 1969: Сучасна українська літературна мова : Морфологія / [за заг. ред. І. К. Білодіда]. Київ : Наукова думка, 1969. 583 с.
- Бова 1953: Бова (Ковальчук) Л. А. Порівняльно-історичне вивчення говірок південної Житомирщини : автореф. ... канд. філол. наук. Київ, 1953. 19 с.
- Болюх 1994: Болюх О. В. Морфолого-синтаксичні особливості прислівника. *Мовознавство*. 1994. № 6. С. 34–39.
- Брахнов 1960: Брахнов В. М. Сурядні сполучники в говірках Переяслав-Хмельницького району на Київщині. *Середньонаддніпрянські говори*. Київ, 1960. С. 108–121.
- Варзацька 2001: Варзацька Л. О. Навчання мови та мовлення на основі тексту: метод. посібн. Кам'янець-Подільський, 2001. 112 с.
- Варзацька 2004: Варзацька Л. О. Розвивальне навчання. Кам'янець-Подільський, 2004. 312 с.
- Варзацька 2005: Варзацька Л. О. Особистісно зорієнтоване навчання рідної мови. Спроби розвивальної допомоги. *УМЛШ*. 2005. № 8. С. 8-10.
- Варнавська 2005: Варнавська І. В. Формування мовленнєвої компетентності учнів 5-7 класів у процесі засвоєння виражальних засобів української мови : дис. .. канд. пед. наук. Херсон, 2005. 269 с.
- Вашуленко 2005: Вашуленко М.С. Інтегрування різних видів мовленнєвої діяльності у процесі вивчення рідної мови. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2005. №21. С. 3-5.
- Вашченко 1957: Вашченко В. С. Полтавські говори. Харків : Вид-во Харківськ. ун-ту, 1957. 539 с.
- Верхратський 1900: Верхратський І. Про говір долівський. Записки Наукового товариства імені Шевченка. Львів, 1900. Т. 35/36, кн. 3/4. 127 с.
- Верхратський 1902: Верхратський І. Про говір галицьких лемків. Збірник філологічної секції Наукового товариства імені Шевченка. Львів, 1902. Т. 5. 190 с.

- Верхратський 1912: Верхратський І. Говір батюків. *Збірник філологічної секції Наукового товариства імені Шевченка*. Львів, 1912. Т. 15 306 с.
- Вихованець 1992: Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови / І. Р. Вихованець ; відп. ред. К. Г. Городенська. Київ : Наукова думка, 1992. 224 с.
- Вихованець 2004: Вихованець І. Р., Городенська К.Г. Теоретична морфологія української мови. Київ : Унів. вид-во «Пульсари», 2004. 400 с.
- Возний 1969: Возний Т. М. Система дієслівних форм часу в говірці села Бітлі на Львівщині. *Українська діалектна морфологія*. Київ, 1969. С. 177–182.
- Воронич 1994: Воронич Г., Матвіяс І. Вплив родової диференціації на формування типів словозміни іменників в українських говорах. *Проблеми сучасної ареалогії*. Київ, 1994. С. 265–274.
- Воронич 1999: Воронич Г. Словозміна іменників говірки с. Стечанка. *Говірки Чорнобильської зони : Системний опис*. Київ, 1999. С. 15–26.
- Герєга 2004: Герєга Т. Інтерактивні форми і методи навчання. *Завуч*. 2004. №7 (193). С. 9-13.
- Герман 1998: Герман К. Ф. Атлас українських говірок Північної Буковини : Словозміна, службові слова. Чернівці : ПРУТ, 1998. Т. 2. 215 с.
- Герман 2005: Герман К. Ф. Система відмінювання іменників III відміни в українських говірках Буковини. *Діалектологічні студії. 5 : Фонетика, морфологія, словотвір*. Львів, 2005. С. 113–120.
- ГІУ 2008: Говірки історичної Уманщини і суміжних земель: монографія / [Г.Г. Березовська, І.І. Кривошея, Т.М. Тищенко та ін.]; за ред. Т.М. Тищенко. Умань, 2008.
- Глібчук 2005: Українські говірки південно-західного наріччя. *Тексти* / упор. Н. Глібчук. Львів, 2005. 240 с.
- Глуховцева 2005: Глуховцева К. Д. Динаміка українських східнослобожанських говірок : [монографія]. Луганськ : Альма-матер, 2005. 592 с.

- Городенська 1991: Городенська К. Г. Дери́вація синтаксичних одиниць; відп. ред. І. Р. Вихованець. Київ. : Наукова думка, 1991. 192 с.
- Городенська 2007: Городенська К. Граматичний словник української мови : Сполучники. Херсон : Вид-во ХДУ, 2007. 340 с.
- Гороф'янюк 2014: Палає пам'яті свіча. Вогонь – не згас: Хрестоматія діалектних текстів очевидців Голодоморів / упор. І.В. Гороф'янюк. Вінниця, 2014. 148 с.
- Горпинич 2004: Горпинич В. О. Морфологія української мови. Київ : ВЦ «Академія», 2004. 336 с.
- ГПЗНУМ 2000: Говірки південно-західного наріччя української мови. Збірник текстів / упор. Н. Глібчук. Львів, 2000. 128 с.
- Грицак 2008: Грицак М. Скарби гуцульського говору: Росішка (вівчарство у текстах). Львів, 2008. 266 с.
- Гриценко 2000: Гриценко П. Ю. Текст як простір вияву діалектних явищ. *Збірник лінгвістичних праць : до 60-річчя проф. О. А. Колесникова*. Ізмаїл, 2000. С. 9–15.
- Гриценко 2003: Гриценко П. Тексти як джерело дослідження українських говірок Румунії : [передм.]. Павлюк М., Робчук І. *Українські говори Румунії: діалектні тексти*. Канада, 2003. С. XV – XVI.
- Грищенко 2002: Сучасна українська літературна мова : підручн. / [А. П. Грищенко, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ та ін.]; за ред. А. П. Грищенка. [3-тє вид.]. Київ : Вища школа, 2002. 439 с.
- Громик 1999: Громик Ю. В. Прислівники відзайменникового походження у західнополіських говорах української мови : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 1999. 17 [1] с.
- Гуйванюк 2001: Гуйванюк Н. Функціональна транспозиція в синтаксисі. *Лінгвістичні студії* : [зб. наук. праць]. Донецьк : ДонНУ, 2001. Вип. 7. С. 85–91.

- ГУМ 1977: Говори української мови (Збірник текстів) / укл.: С.Ф. Довгопол, А.М. Залеський, Н.П. Прилипка; відп. ред. Т.В. Назарова. Київ, 1977.
- Делюсто 2006: Делюсто М. С. Флексії - *ові*, - *еві* у іменниковій словозміні степової говірки Наддунав'я. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. Ізмаїл, 2006. Вип. 21. С. 77–82.
- Дзендзелівський 1952: Дзендзелівський Й.О. Українські говірки нижнього Подністров'я : автореф. ...канд. філол. наук. Одеса, 1952. 15 с.
- Добош 1977: Добош В. І. Синтаксис південнокарпатських українських говорів (прийменникові конструкції). Текст лекцій. Ужгород : Ужг. держ. ун-т, 1977. 48 с.
- Довгопол 1962: Довгопол С. Ф. Поліська нижньонаддеснянська говірка с. Пухівки. *Діалектологічний бюлетень*. Київ, 1962. Вип. 9. С. 85–96.
- Донченко 2008: Донченко Т. Мова має навчатися у мовленні, в текстах різних стилів, типів і жанрів мовлення, кращих їх зразках. *УМЛШ*. 2008. №3. С. 2-5.
- Дроздовський 1961: Дроздовський В. П. Південнобессарабські українські говірки. *Праці X республіканської діалектологічної наради*. Київ, 1961. С. 132–155.
- Дроздовський 1962: Дроздовський В. П. Українські говірки Бессарабського Примор'я : автореф. ... канд. філол. наук. Київ, 1962. 27 с.
- Железняк 1989: Железняк Н. Г. Прийменникові конструкції в українських східнополіських говірках: автореф. дис. канд. філол. наук : спец. 10.02.02 «українська мова». Київ, 1989. 17 [1] с.
- Жилко 1966: Жилко Ф. Т. Нариси з діалектології української мови. Київ, 1966. – 307 с.
- Жовтобрюх 1972: Жовтобрюх М. А. Курс сучасної української літературної мови. Київ: Вища школа, 1972. Ч. І. 402 с.
- Зубрицька 1992: Зубрицька М. І. Бойківська іменникова словозміна : дис. ... кандидата філол. наук : 10.02.02. Київ, 1992. 313 с.

- Карпенко 1986: Карпенко Ю. О. Глибокі дослідження в галузі лінгвогеографії. *Мовознавство*. 1986. № 2. С. 72–74.
- Кратасюк 2013: Кратасюк Л.М. Інтерактивні методи в навчанні учнів 5-6 класів створювати тексти різних типів. Житомир, 2013. 272 с.
- Лесюк 2008: Лесюк М.П. Мовний світ сучасного галицького села (Ковалівка Коломийського району). Івано-Франківськ, 2008. 328 с.
- Лисенко 1960: Лисенко П. С. Деякі морфологічні особливості говірок правобережних (середніх) районів Черкащини. *Середньонадніпрянські говори*. Київ, 1960. С. 22–44.
- Логвин 1965: Логвин В. П. Морфологічна система говірок нижньої правобережної Наддністрянщини. Територіальні діалекти і власні назви. Київ, 1965. С. 33–43.
- Матвіяс 1965: Матвіяс І. Г. Орудний відмінок однини іменників І відміни в українській мові. *Територіальні діалекти і власні назви*. Київ, 1965. С. 16–31.
- Матвіяс 1969: Матвіяс І. Г. Форми множини іменників І відміни в українській мові. *Українська діалектна морфологія*. Київ, 1969. С. 112–140.
- Матвіяс 1990: Матвіяс І. Г. Українська мова і її говори; відп. ред. П. Ю. Гриценко. Київ : Наукова думка, 1990. 168 с. : іл.
- Матвіяс 2006: Матвіяс І. Г. Діалектна основа словозміни в українській мові. *Мовознавство*. 2006. № 5. С. 52–65.
- Мацько 2003: Мацько Л. І. Стилїстика української мови : [підручник] / Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М.; за ред. Л. І. Мацько. Київ: Вища школа, 2003. 462 с.
- Мельничайко 1999: Мельничайко В. Аспекти лінгвістичного аналізу художнього тексту. *Дивослово*. 1999. №9. С.11-18.
- Мельничук 1951: Мельничук О. С. Південноподільська говірка с. Писарівки (Кодимського р-ну Одеської обл.). *Діалектологічний бюлетень*. Вип. III. Київ, 1951. С. 44–68.

- Могила 1958: Могила А. П. До характеристики середньочеркаських говірок. Київ : Вид-во Київськ. держ. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка, 1958. 64 с.
- Могила 1960: Могила А. П. Словозміна в говірках середньої Черкащини. *Середньонаддніпрянські говори*. Київ, 1960. С. 44–64.
- Москаленко 1965: Москаленко А.А. Методичні рекомендації для практичних занять з української діалектології. Одеса, 1965. 64 с.
- Мукан 1960: Мукан А. М. Українські наддунайські говірки. Фонетико-граматичні особливості : дис. ... кандидата філол. наук / 661 Мукан Агафія Михайлівна. Глухів, 1960. 291 с.
- Мукан 1961: Мукан А. М. Словотвір українських наддунайських говірок. *Праці X республіканської діалектологічної наради*. Київ, 1961. С. 156–168.
- Мукан 1961: Мукан А. М. Українські наддунайські говірки. Фонетико-граматичні особливості : автореф. дис. канд. філол. наук / 661 (українська мова) / А. М. Мукан. Київ, 1961. 16 с.
- Мукан 1969: Мукан А. М. Варіантність форм у деяких новостворених говорах української мови. *Українська діалектна морфологія*. Київ, 1969. С. 191–199.
- Назарова 1963: Назарова Т. В. Українські говірки Нижньої Прип'яті (українсько-білоруські міждіалектні контакти) : дис. ... канд. філол. наук. Київ, 1963. 423 с. + 63 карти.
- Назарова 1974: Назарова Т. В. Аспекти вивчення мови в просторовій проекції. *Мовознавство*. 1974. № 5. С. 3–16.
- Назарова 1985: Назарова Т. В. Лінгвістичний атлас Нижньої Прип'яті. Київ : Наукова думка, 1985. 136 с. (107 карт).
- Нередкоа 2007: Нередкова С. С. Відмінювання іменників в українському усному мовленні м. Луганська. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10. Проблеми граматики і лексикології*. Київ, 2007. Вип. 3, кн. 2. С. 227–236.

- Німчук 1965: Німчук В. В. Словотвір прислівників прикметникового походження в закарпатських говірках. *Територіальні діалекти і власні назви*. Київ, 1965. С. 34–42.
- Омельченко 1985: Омельченко З. Л. Морфологічна структура східностепових говорів України : автореф. ...канд. філол. наук. Ужгород, 1985. 25 с.
- Павлюк 2003: Павлюк М., Робчук І. Українські говори Румунії. Діалектні тексти. Едмонтон – Львів – Нью-Йорк – Торонто : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 2003. XVI, 784 с.
- Панькевич 1938: Панькевич І. Українські говори Підкарпатської Русі і суміжних областей. Звучня і Морфологія. Praha : Nákl. Sboru pro Výzkum Slovenska a Podkarpatské Rusi, 1938. Ч. I. 546 с.
- Пачева 2002: Пачева В. М. Українські говірки Запорізького Надазов'я : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Запоріжжя, 2002. 18 с.
- Пелих 1961: Пелих Г. Ф. Деякі синтаксичні особливості надбузьких говірок на Первомайщині. *Праці X Республіканської діалектологічної наради*. Київ, 1961. С. 176–184.
- Плющ 1986: Плющ М. Я. Категорія суб'єкта і об'єкта в структурі простого речення / М. Я. Плющ. Київ : Вища школа, 1986. 175 с.
- Плющ 2000: Сучасна українська літературна мова : підручн. [для студ. філол. спец. вищ. навч. закл.] / [М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас та ін.]; за ред. М. Я. Плющ. [2-ге вид.]. Київ : Вища школа, 2000. 430 с.
- Плющ 2002: Плющ М. Я., Грипас Н. Я. Українська мова. Довідник [вид. перероб. і доп.]. Київ : Освіта, 2002. 255 с.
- Пономарів 1997: Сучасна українська літературна мова : підручн. / [О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін.]; за ред. О. Д. Пономарева. Київ : Либідь, 1997. 400 с.
- Поповський 1989: Поповський А. М. Значення південноукраїнських степових говорів у формуванні літературно-національної мови : навч. посібн.. Дніпропетровськ : ДнДУ, 1989. 88 с.

- Прилипка 1997: Прилипка Н. Прислівникове вираження часових значень в українських говорах. *Український діалектологічний збірник*. Київ, 1997. Кн. 3. С. 52–56.
- Руснак 2010: Руснак Н. О. Лінгвокогнітивні та прагматичні виміри діалектних текстів буковинських говірок. Чернівці : Чернівецький національний університет. 2010. 448 с.
- Рябець 1997: Рябець Л. В. До питання опису словозміни іменника в говірці. *Український діалектологічний збірник*. Київ, 1997. Кн. 3. С. 64–74.
- Рябець 1999: Рябець Л. В. Словозміна іменника в говірках центральнополісько-середньонадніпрянської суміжності : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 1999. 187 с.
- Сердюкова 2005: Сердюкова Т. Синоніміка локативних синтаксем (на матеріалі східнословобожанських говірок). *Волинь-Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем*. 2005. Вип. 14. С. 56–63.
- Степаненко 1997: Степаненко М. І. Взаємодія формально-граматичної і семантичної валентності у структурі словосполучення та речення. Київ : Довіра, 1997. 216 с.
- Сюсько 1968: Сюсько М. И. Система именных частей речи украинских говоров Закарпатской области : автореф. дисс. на соискание научн. степени канд. филол. наук : спец. 661 «Языки народов СССР (украинский язык)» / М. И. Сюсько. Львов, 1968. 22 [1] с.
- Терешко 1957: Терешко Л. С. Клична форма в українських говірках Одещини. *Праці Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова*. 1957. Т. 147. Вип. 6. С. 163–169.
- Тищенко 2014: Тищенко Т.М. Східноподільський родильний обряд: лексикографічний і текстовий описи. Умань, 2014. 340 с.
- Чабаненко 1966: Чабаненко В. А. Особливості відмінювання іменників у степових говірках долини р. Кінської. *Українська лінгвістична географія*. Київ, 1966. С. 95–102.

Шарпило 1960: Шарпило Б. А. Порівняльно-історична характеристика українських говорів Східної Слобожанщини (Старобільщини) : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 1960. 24 с.

Шило 1957: Шило Г. Ф. Південно-західні говори УРСР на північ від Дністра. Львів : Вид-во Львів. пед. ін-ту, 1957. 254 с.